

IKT a felsőoktatásban – felhasználása az Apor Vilmos Katolikus Főiskolán

Megyeriné Runyó Anna
Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác

1. Bevezetés, kutatási kérdések, célok

Az IKT eszközök megjelenésével és elterjedésével egyre inkább megváltozott (és folyamatosan változik) a tanulási környezet, ezért új oktatási módszerek bevezetése vált szükségessé.

A mobiltechnológiák mára hétköznapijaink részévé váltak. Az IKT eszközök közül az okostelefonok megjelenése még nagyobb kihívást jelent az oktatás számára, mivel nemcsak az oktatás szervezeti és intézményi kereteit alakítja át, hanem a tanároktól/oktatóktól is más hozzáállást, tanulásszervezést, módszertant igényel, hiszen a személyes kommunikáció mellett a virtuális tanulás válik meghatározóvá. Az okostelefonok és a tabletek kiválóan beépíthetők a tanítási-tanulási környezetbe, ha az oktatók (és a hallgatók) megfelelően használják.

Az IKT alkalmazásának az előnyei – többek között –: a hallgatók aktívan, önállóan dolgoznak, melynek során lehetővé válik az egyéni tanulási stílus, alkalmazható differenciáltabb csoportmunkára, jellemzője az önálló és friss információhoz jutás, nem utolsósorban intézményen kívül is tanulhatnak az oktatásban résztvevők.

Mivel a pedagógusjelöltek későbbi gyakorlatát (így pedagógusi IKT kompetenciáját is) a saját tanulási tapasztalataik (melyek kihatnak gondolkodásukra, nézeteikre) határozzák meg legnagyobb mértékben, így fontos, hogy a képzésbe beépüljenek a legújabb technikát alkalmazó és az ahhoz kapcsolódó módszertani ismeretek, tanulásszervezési és alkalmazási lehetőségek is (Dringó-Horváth–Gonda 2018 után Falus 2001; Hercz 2007, 2008, 2015; Lévai 2014).

Jelenleg a felsőoktatásban tanuló hallgatók legnagyobb része az ún. Y és Z generáció tagja, így ők már tisztában vannak a digitális eszközök használatával, ezért preferálják azok oktatásba történő beépítését.

Kutatásom részeként kérdőíves felméréssel vizsgálok Főiskolánk tanító és óvodapedagógus hallgatóinak digitális tartalomfogyasztási szokásait, valamint az órák során az általuk tapasztalt oktatói IKT használat mértékét, milyenségét.

A kapott eredmények birtokában céloim Főiskolánkon elősegíteni a digitális módszertani fejlesztéseket, valamint az IKT eszközök (különös tekintettel az okostelefonok, tabletek stb.) nagyobb mértékű beépítését a tanórák/kurzusok menetébe.

2. Kutatási módszer

Kutatásomhoz a kvantitatív kutatási stratégiát választottam, ezen belül az adatgyűjtést szolgáló kérdőívet, mivel ennek segítségével tudom leghatékonyabban a legtöbb adatot gyűjteni.

A kérdőív 23 kérdésből állt, melyből 20 zárt, 3 nyílt végű kérdést tartalmazott.

A kérdőív fő része két részre tagolódott: Az első öt általános kérdés után 11 kérdés mérte fel az IKT oktatásban betöltött szerepét, melyből kettő nyílt végű kérdés volt, majd 6 kérdés vonatkozott az IKT otthoni használatára. Az utolsó kérdés kulcsszavak megadása volt a digitális pedagógiára vonatkozóan.

A kérdőíveket online kérdőíves módszerrel töltötték ki a hallgatók, melyet a Google űrlap segítségével készítettem, s az elérhetőségét a Neptun oktatásszervező rendszeren keresztül kapták meg a hallgatók.

A beérkezett adatok feldolgozását, kiértékelését a Google űrlapon beérkezett válaszok, diagramok és az Excel program segítségével végeztem.

3. A kérdőívek kiértékelése, eredmények

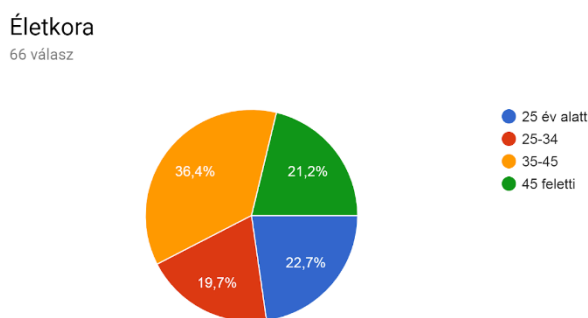
3.1. Általános kérdések kiértékelése

A vizsgálatban részt vett hallgatói minta N=66 fő nagyságú volt.

A kérdőív első öt kérdése általános, tájékozódó jellegű volt: a kitöltők nemére, életkorára, szakra, tagozatra és az évfolyamra vonatkozott.

A kérdőívet 95%-ban nők válaszolták meg, ami teljes mértékben összecseng a pedagógusképzésben résztvevők nembeli összetételével, valamint visszatükrözi a pedagógusképzés elnőiesedését, a férfiak alacsony részvételét. A 2014/15-ös tanév felmérése szerint Magyarországon a pedagógusképzés területén 83%-kal a nők vannak nagymértékben felülreprezentálva (Fokozatváltás a felsőoktatásban, középtávú szakpolitikai stratégia 2016: 22).

A várttal ellentétben az életkor szerinti eloszlás nagyon vegyes képet mutat: a 25-45 év feletti korúak esetében 20-38 % közötti értékkel szerepel. Ez azt jelenti, hogy az ehhez a korosztályhoz tartozó hallgatók adják az összes hallgatók 77%-át (a válaszolók számát tekintve). A 25 év alattiak aránya mindössze 23%. Erre magyarázatot ad a tagozat szerinti megoszlás, mivel a válaszadók 77%-a levelező tagozatos volt.

1. sz. ábra: A válaszadók életkor szerinti megoszlása

Szakot tekintve 65%-ban óvodapedagógus, 35% tanító szakos hallgatók töltötték ki a kérdőívet, mely jól tükrözi Főiskolánk hallgatói megoszlását.

3.2. A kérdőív fő tartalmi részének kiértékelése – IKT az oktatásban

11 kérdés vonatkozott erre a területre, melynek első kérdése az IKT hasznosságára vonatkozott: „Ön szerint hasznosak az IKT eszközök a felsőoktatásban?”

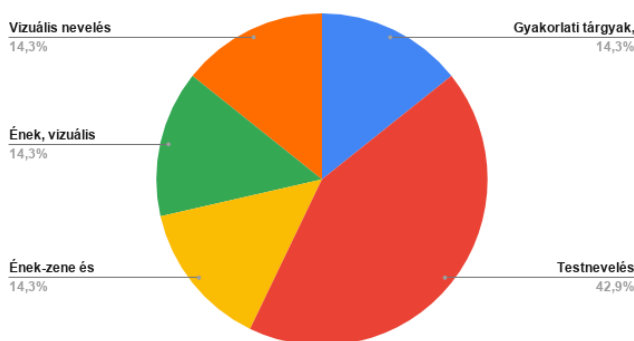
A válaszolók 70%-a mindenképpen hasznosnak, 29% tárgytól függőnek, 1 fő írta, hogy nem találja hasznosnak. Tekintve a felsőoktatásban résztvevők digitális eszközhasználathoz való pozitív hozzáállását (Kubinger–Pillmann 2011), várható volt a magas arányú elfogadottsági érték.

Alacsonyabb volt a pozitív megítélése a „Milyen arányban tartaná helyesnek használatukat a főiskolán folyó órákon?” kérdésnek: 61% választotta a kb. fele-fele, 23%-a a nagyobb mint a hagyományos, 17% kisebb mint az óra fele megoszlást. Vagyis az óra maximum fele-fele, vagy kisebb mint a fele arányában tartják hasznosnak a beépítését.

86%-ban válaszoltak nemmel a következő kérdésre: „Ön szerint van olyan tárgy, ahol nem is lenne jó az IKT használata?”, ami jelzi a digitális eszközök kurzuson történő használatának elfogadottságát.

Azok, akik igennel válaszoltak a kérdésre, nagyrészt a készségtárgyakat és a pedagógiai gyakorlatokat jelölték meg (2. sz. ábra): 43%-ban a testnevelés, 21,5-21,5 % ének-zene, vizuális nevelés, 14%-ban a gyakorlati tárgyak jelennek meg.

Ön szerint mely tantárgyaknál nem jó az IKT használata?

2. sz. ábra: IKT felhasználása a különböző tantárgyak esetében

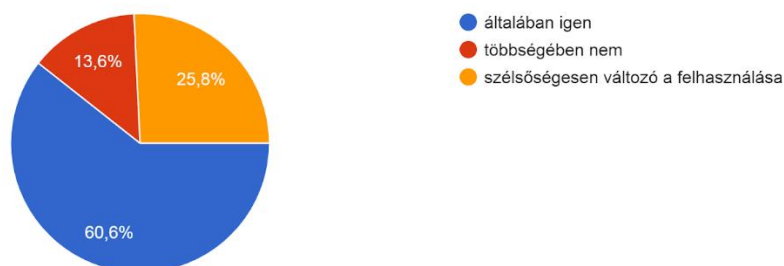
A „Mely tantárgyaknál tartja legmegfelelőbbnek az IKT használatát?” kérdésnél a válaszolók 21,5%-a mindegyik esetében, 16%-a az informatika választ jelölte meg. Volt, aki csak az elméleti órákon tartja megfelelőnek a használatát (13,5%).

Meglepetésre a „Jelenleg milyen arányban használják az IKT eszközöket az oktatók az adott tárgyaknál?” kérdésnél 67%-a adott megfelelő mértékben választ.

Ehhez kapcsolódott a következő kérdés: „Általában megfelelően használják ki az IKT lehetőségeit az oktatók az órákon?”, amelyre szintén 61%-ban, viszonylag magas arányban válaszoltak igennel (3. sz. ábra).

Általában megfelelően használják ki az IKT lehetőségeit az oktatók az órákon?

66 válasz

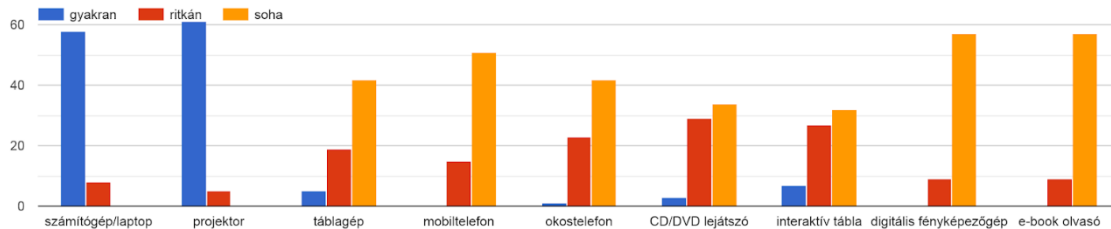
3. sz. ábra: IKT eszközök kihasználtsága az órán

A válaszadók 26%-a szélsőségesen változónak minősítette a kihasználását, melynek oka lehet, hogy egyes oktatók maximálisan élnek az IKT adta lehetőségekkel, míg mások alig, vagy talán egyáltalán nem használják az órán.

A nem várt módon magas arányú igen válaszra magyarázatot adtak a következő kérdés válasza: „Mely IKT-eszközöket alkalmazzák az oktatók általában?”. Ahogy a 4. sz. ábrán is látjuk, döntő mértékben a számítógép/laptop, projektor használata jelenik meg az órákon, a többi digitális lehetőség ritkán, vagy egyáltalán nincs jelen. A válaszok alapján kijelenthetjük, hogy a legsokoldalúbban bevonható eszközök (pl. okostelefon, tablet, interaktív tábla) egyáltalán nem, vagy csak nagyon ritkán kerül bevonásra. Ennek megfelelően a hallgatói eszközhasználat egyáltalán nem, vagy csak nagyon alacsony mértékben jelenik meg a kurzusokon, vagyis a hallgatók csak ritkán tudnak bekapcsolódni IKT-eszközökkel segített oktatási-tanulási folyamatba, ami azt is jelzi, hogy bőven van tennivaló ezen a téren. Hasonló eredményt tapasztalhatunk egy korábbi, négy nagy egyetemre (ELTE, KRE, PTE, SZTE) kiterjedő felmérés során, ahol a képzésben főként a tanárközpontú, a tanári prezentálást és szemléltetést támogató eszközök (pl. számítógép, projektor) jelenlétét mutatták ki a felmérés

során, s csak elenyésző volt a hallgatói használatot igénylő eszközök jelenléte az órán (Dringó-Horváth–Gonda 2018).

Mely IKT-eszközöket alkalmazzák az oktatók általában?

4. sz. ábra: IKT eszközök felhasználása az órán

Ezt a témát vizsgálta a következő kérdés is: „Mely digitális tananyagok, tartalomhordozók kerülnek leggyakrabban alkalmazásra Főiskolánkon az oktatásban?” A válaszok zöme a prezentációs szoftverekre, oktatási segédanyagokra vonatkozott, s csak elenyésző volt a kooperációt elősegítő digitális alkalmazások, mint például interaktív játékok, feladatok, közösségi média megjelenésének nagysága.

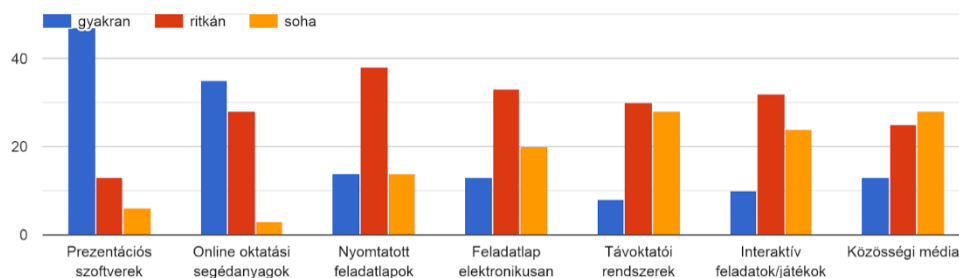
A digitális eszközök elterjedésével szükségszerű, hogy a tanulási környezetben, az oktatási módszerekben is változások következzenek be. Ahogy K. Nagy Emese és Pálfi Dorina megállapítják: „A megváltozott világ megváltozott tudást igényel a fiataloktól.” ... „Ha a gyerekektől elvárt igények megváltoztak, úgy a gyerekeket tanító pedagógusok feladatai, szerepe is módosul.” (K. Nagy–Pálfi 2017)

A következő kérdés elmélyítette az előzőekben megkérdezett tartalmat, s az eszközök után az alkalmazott digitális tananyagokra, tartalomhordozókra kérdezett rá (5. sz. ábra).

Az előző kérdés válaszaiból következőként várható volt az eredmény: nagyrészt prezentációs szoftverek és online segédanyagok kerülnek felhasználásra az oktatásban, s alacsony az interaktív feladatok és játékok, a közösségi média, a távoktatói rendszerek használata.

Mindez alátámasztja Jakab–Alexandrov–Horváth megállapítását, miszerint az okostelefonok kínálta digitális lehetőség az oktatóktól is radikális pedagógiai paradigmaváltást követel meg (Jakab–Alexandrov–Horváth 2016).

Mely digitális tananyagok, tartalomhordozók kerülnek leggyakrabban alkalmazásra Főiskolánkon az oktatásban?

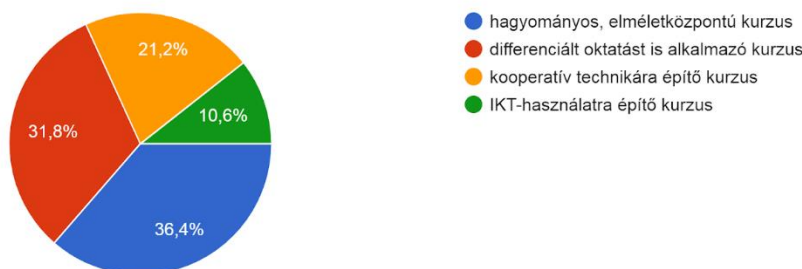

5. sz. ábra: Digitális tananyagok és tartalomhordozók felhasználása az órán

Ehhez kapcsolódóan kérdeztem rá a hallgatók által Főiskolánkon tapasztalható pedagógiai szemléletre: „Milyen pedagógiai szemlélettel találkozik döntően a főiskolán folyó oktatás során?”. Megelégedéssel töltött el, hogy a hallgatók 21%-ban jelölték meg a kooperatív oktatási módszer, 32%-ban a differenciált tanulásszervezés alkalmazását az órákon (6. sz. ábra).

Milyen pedagógiai szemlélettel találkozik döntően a főiskolán folyó oktatás során?

66 válasz

6. sz. ábra: Pedagógiai szemlélet az oktatás során

2019 augusztus végén Főiskolánk Módszertani központja belső továbbképzést szervezett oktatóink részére a kooperatív technika alkalmazásával, gyakorlati megvalósításával kapcsolatosan. Valószínű ennek is köszönhető, hogy a hallgatók már az őszi szemeszterben érzékelték ennek a módszernek a tantárgyakba történő beépítését, felhasználását, melyet több kolléga is szándékozott kipróbálni a képzés hatására.

Egy 2017-ben végzett öt pedagógusképző intézményre kiterjedő hazai vizsgálat kimutatta, hogy legnagyobb arányban a hagyományos tanításra-nevelésre felkészítő kurzusok vannak jelen az oktatásban, közel 60%-os értékkel (K. Nagy–Pálfi 2017).

A főiskolai élettel kapcsolatos információszerezésre vonatkozó kérdésre 90%-ban a Neptunt jelölték meg a hallgatók, de több mint 50%-ban szerepelt az intézmény honlapja, a közösségi oldal és az e-mail is. Az eredmény egyértelműen mutatja, hogy a hallgatók digitális úton jutnak legnagyobb arányban a főiskolával kapcsolatos információkhoz, a személyes kapcsolatot 50%-ban, a nyomtatott plakátot mindössze 15% jelölte meg, mint információforrás. Ez azt is jelzi, hogy mennyire fontos, hogy a honlap fejlesztése és működtetése kerüljön előtérbe a nyomtatott plakátokkal szemben.

3.3. A kérdőív fő tartalmi részének kiértékelése – IKT használata otthon

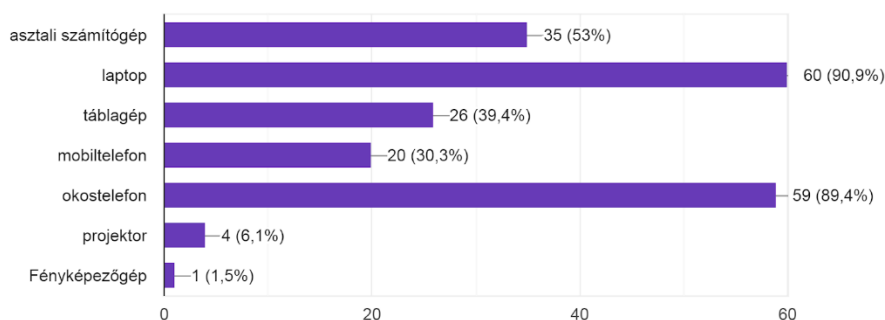
A KSH felmérése alapján hazánkban az Infokommunikációs (IKT-) eszközök és használatuk a háztartásokban 2012-ben már igen meghatározó volt: „a háztartások közel 100%-a rendelkezik mobiltelefonnal; több mint 59%-uk asztali számítógéppel, 35%-uk hordozható számítógéppel és 4,5%-uk kézi számítógéppel. Az internetkapcsolattal rendelkező háztartások aránya közel 70%-os.” (KSH 2012)

A hazai felmérésekhez hasonlóan Főiskolánkon minden hallgató rendelkezik mobil vagy/és okostelefonnal. Számítógép esetében is hasonló a helyzet: 53%-nak van otthon számítógépe. Lappal viszont jóval több hallgató rendelkezik, mint ahogy azt a KSH országos adatai mutatják: 91% a KSH 35%-val szemben (lásd 7. sz. ábra). Ez érthető, ha a felsőoktatásban résztvevők digitális eszközigényét tekintjük.

A kérdőív ehhez kapcsolódó kérdését részletesebben elemezve a 7. ábra alapján az alábbi válaszokat olvashatjuk le: a számítógép, lappal rendelkezők aránya kiemelkedő arányú: a válaszadók 91%-a rendelkezik lappal, 53%-ának számítógépe (is) van. 89%-a okostelefon birtokosa, 39,5%-ának van táblagépe.

Milyen IKT eszközzel rendelkezik Ön az alábbiak közül?

66 válasz

7. sz. ábra: IKT eszközök megoszlása a hallgatók körében

Ha a számítógép-használat gyakoriságának megoszlását vizsgáljuk, ez 82,3%-ot mutat országos szinten a KSH adatai alapján, a „csaknem mindennap használja” esetében. A felsőoktatásban résztvevők korcsoportját tekintve még kedvezőbb eredményt kapunk: 88,2%-a naponta internet-használó (KSH 2012).

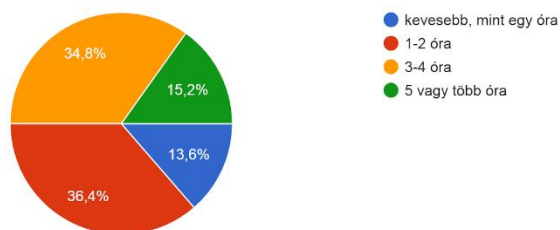
Hasonlóan magas arányt kaptam vizsgálatom során is: 91%-ának van állandó internet elérhetősége, s naponta használja is.

A válaszadók napi aktív internethasználata többségében 3 óra körül mozog: 35% körüli az 1-2 és 3-4 óra, de 15%-ban jelölték be az 5 vagy több óra választ is (8. sz. ábra).

Ez kevesebb mint azt Biró (2017) felmérése mutatja, ahol azonban 13 évesektől kezdődően vizsgálta a kérdést, s átlagban 4 órát kapott eredményül, s kiemelkedően magas, 35% a naponta több mint 5 órát használók aránya – szemben a saját felmérésemben kapott 15%-kal.

Napi aktív internethasználat:

66 válasz

8. sz. ábra: Aktív internethasználat a hallgatók körében

A következő két kérdés az internet használatának tevékenységek szerinti megoszlását vizsgálta: „Milyen gyakran használja az internetet az alábbi tevékenységekre?”, illetve az „Okostelefonnal végzett tevékenységek gyakorisága” kérdésként szerepelt a kérdőívben.

Mindkét esetben az információkeresés kapta a legtöbb jelölést, az internethasználatnál 82%, az okostelefonnál 73% arányban. Magas arányban képviseltette magát az online kommunikáció (66 és 62%), az emailezés (több mint 50%). Az internethasználat esetében 42%-ban, az okostelefonnál 23%-ban választották a tanulmányokhoz kapcsolódó tevékenységek lehetőségét. Megelégedésre adhat okot, hogy mindkét esetben mindössze 0,1%-ban jelölték be a játék választ.

okostelefonok információkeresésre, kommunikációra, kooperációra (csoportmunka!) történő bevonását igénylik.

Az eredmények birtokában célozom Főiskolánkon elősegíteni a digitális módszertani fejlesztéseket, valamint az IKT eszközök (különös tekintettel az okostelefonok, tabletek stb.) nagyobb mértékű beépítését a kurzusok menetébe, ennek céljából olyan oktató-képzést szervezni, melynek során a kollégák megtapasztalhatják, hogy hogyan lehet sikeresen és eredményesen integrálni ezeket az eszközöket a pedagógiai gyakorlatba.

Ahogy már azt az elején is megfogalmaztam, az IKT eszközök megjelenése – s azok közül is az okostelefonoké leginkább – még nagyobb kihívást jelent az oktatás számára, mivel az oktatóktól más hozzáállást, tanulászervezést, módszertant igényel, a személyes kommunikáció mellett a virtuális tanulás válik meghatározóvá.

Ma már elengedhetetlen, hogy a pedagógusképzésben is nagyobb szerepet kapjanak az újabb IKT eszközök és az ahhoz kapcsolódó új pedagógiai, módszertani alkalmazások, hogy a hallgatók olyan kurzusokkal találkozzanak, amelyek már az ehhez kapcsolódó pedagógiai szemléletet közvetítik. Mindezek megvalósítása azonban elképzelhetetlen az oktatók digitális kompetenciájának fejlesztése nélkül.

Irodalom

- Biró K. 2017. A mobileszközök integrálása a pedagógiai gyakorlatba – javaslatok az intézményi szintű bevezetésre. *EDU szakképzés- és környezetpedagógia elektronikus szakfolyóirat* 7(2): 98–115.
<http://eduszakped.com/wp-content/uploads/2017/08/edu14.pdf> (Letöltve: 2019.12.19.)
- Dringó-Horváth I.–Gonda Zs. 2018. Tanárjelöltek IKT-kompetenciájának jellemzői és fejlesztési lehetőségei. *Képzés és Gyakorlat* 16(2): 21–47.
http://trainingandpractice.hu/?q=hu/kepzes_es_gyakorlat/content/827061680
(Letöltve: 2020.01.04.)
- Jakab GY.–Alexandrov A.–Horváth H. A. 2016. Bevezetés a digitális pedagógiai kultúrába *Új Pedagógiai Szemle* 66(3-4): 45–52.
http://folyoiratok.ofi.hu/sites/default/files/journals/upsz_2016_3-4_nyomdai.pdf
(Letöltve: 2019.12.19.)
- KSH 2012. http://www.ksh.hu/apps/shop.kiadvany?p_kiadvany_id=15910
(Letöltve: 2019.12.19.)
- K. Nagy E.–Pálfi D. 2017. Paradigmaváltás a pedagógusképzésben? A pedagógusképzés áttekintése a sikeres pályára való felkészítés szempontjából. *Új Pedagógiai Szemle* 1–2.
<http://folyoiratok.ofi.hu/uj-pedagogiai-szemle/paradigmavaltas-a-pedagoguskepzesben#main-content> (Letöltve: 2019.12.19.)
- Kubinger-Pillmann J. 2011. Digitális pedagógiai módszer- és eszköztár alkalmazása a felsőoktatásban. *Iskolakultúra* 12: 48–59.
https://epa.oszk.hu/00000/00011/00160/pdf/iskolakultura_2011_12_048-059.pdf
(Letöltve: 2020.01.04.)
- 1359/2017. (VI. 12.) Korm. határozat alapján: *Fokozatváltás a felsőoktatásban, középtávú szakpolitikai stratégia 2016*.
https://www.kormany.hu/download/c/9c/e0000/Fokozatvaltas_Felsooktatásban_HONL/APRA.PDF (Letöltve: 2019.12.19.)